

УДК 811.161.2+81'373.46

ОСОБЛИВОСТІ ФОНОЛОГІЧНОЇ ТА МОРФОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МУСУЛЬМАНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Наталія Данилюк

*Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,
кафедра слов'янської філології та журналістики
вул. Івана Кудрі, 33, 01042 Київ, Україна*

У статті розглядаються особливості фонологічного та морфологічного освоєння семантично пов'язаної з ісламом лексики, що потрапила на український мовний ґрунт з орієнтальних мов, передусім з арабської.

Ключові слова: адаптація, запозичення, іслам, морфологічна система, мусульманська лексика, українська мова, фонологічна система.

Релігійна лексика є невід'ємною складовою української лінгвосистеми. Проте після зняття табу на навколорелігійні питання вітчизняні мовознавці зосередили свою увагу передусім на християнській лексиці: досліджуються її джерела, шляхи проникнення в українську мову, особливості адаптації в художньому мовленні, аналізуються окремі тематичні підгрупи (церковно-музичні назви, назви богослужінь, обрядів і священнодій, релігійних свят, культових споруд, церковних чинів і посад, богослужбових предметів та ін.), вивчається християнська фразеологія, історія семантичного становлення окремих християнських найменувань, їхній правопис та акцентуація і т. д., тоді як лексика інших релігій, зокрема ісламу, майже не потрапляла в коло їхніх наукових інтересів.

Мета пропонованої статті – схарактеризувати головні особливості освоєння мусульманської лексики на фонологічному та морфологічному рівнях української мовної системи.

Контакти України з ісламським світом, історія яких розпочалася більше тисячі років тому [9, с. 214], не могли не позначитися на словниковому складі нашої мови. У період XIV – початку XXI століття на український мовний ґрунт, згідно з лексикографічними працями, потрапило близько сотні семантично пов'язаних з ісламом лексем [1, с. 109]. Переважна кількість ісламізмів, які реєструють українські словники (історичні, етимологічні, тлумачні, іншомовних слів), – це слова арабського походження, запозичені безпосередньо з арабської мови або ж за посередництвом перської, тюркських, західноєвропейських мов, наприклад: *адат, ашура, аят, вакуф, джамі, джини, імам, іслам, Кааба, Мекка, мінарет, мінбар, Мірадж, міхраб, муедзин, мулла, мусульманин, муфтій, мухарам, Суна, сура, тюрбе, улем, фіхх, хад, хадж, хатиб, шаріат, шахід*; частина мусульманської лексики походить із перської мови: *абрест, даншимед, дєрвіш, ішан, намаз, ходжа, шахсей-вахсей*, а також з гебрійської: *агарянин, шайтан*, турецької: *Байрам*, грецької: *Ібліс* [1, с. 97–99].

Проникаючи в нове мовне середовище, іншомовний елемент, як правило, починає поступово видозмінюватися, перебудовуватися, підпорядковуватися законам мови-одержувача. Першорядне значення для процесу адаптації цього елемента на новому

мовному ґрунті має його оформлення фонетичними й графічними засобами мови-реципієнта.

Як уже зазначалося, ісламізми, що потрапили в українську мову, є переважно лексемами арабського походження. Система фонем арабської мови складається з 34 одиниць – 6 голосних і 28 приголосних [6, с. 6], в українській мові налічується 38 фонем – 6 голосних і 32 приголосні. Тобто арабська, як і українська, належить до мов консонантного типу зі значною кількісною перевагою приголосних над голосними. Підпорядкування фонетичної структури арабських лексичних запозичень законам української мови супроводжується процесом субституції – арабські фонemi замінюються українськими з подібними артикуляційними характеристиками. Так, наприклад, фонема, якій в арабській мові відповідає графема ب (**bā**), заміщується українською б (*minbar* – *мінбар*), ت (**tā**) – т (*āyat* – *аят*), ج (**ǧīm**) – ж (*hiḍjra* – *хіджера*), арабська د (**dāl**) субститується українською д (*mahdī* – *мадї*), ز (**zayn**) – з (*mazār* – *мазар*), س (**sīm**) – с (*sūra* – *сура*), ف (**fā**) передається через ф (*fiḥ* – *фіх*), م (**mīm**) – м (*kalām* – *калам*), ن (**nūn**) – н (*Ramaḍān* – *Рамадан*) і т. д.

Арабські фонemi, невластиві українській мові, як, наприклад, міжзубні, які на письмі передаються літерами ث (**thā**), ذ (**dhāl**), зазубні (або емпатичні) – передаються буквами ط (**ṭā**), ض (**ḍād**), ظ (**ẓā**), ص (**ṣād**), глибокозадньоязикові, яким відповідають графemi ق (**qāf**), غ (**ghayn**), خ (**khā**), фарингальні фрикативні – позначаються літерами ح (**ḥā**), ع (**‘ayn**), замінюються на українському мовному ґрунті такими, що тією чи іншою мірою здатні передати їхні диференційні ознаки: арабська ث (**thā**) заміщується українською с (*hadīth* – *хадис*), ح (**ḥā**) – х (*iḥrām* – *іхрам*) або г (*ḥāfiẓ* – *гафіз*), خ (**khā**) – х (*khalīfa* – *халіф*) або к (*kalīf*), ذ (**dhāl**) передається як українська з (*adhān* – *азан*), ص (**ṣād**) – як с (*ṣalāt* – *салат*, *ṣalyat*), ض (**ḍād**) – як д (*kāḍī* – *каді*), ط (**ṭā**) – як т (*khaṭīb* – *хаміб*), арабська ظ (**ẓā**) замінюється українською з (*ḥāfiẓ* – *гафіз*), ع (**‘ayn**) – а (*Ka‘ba* – *Кааба*), غ (**ghayn**) – г (*ghazawāt* – *газават*), ق (**qāf**) – к (*fiḥ* – *фіх*) і под.

Немає в українській мові, на відміну від арабської, і довгих голосних фонем, тому, пристосовуючись до особливостей української фонетичної системи, арабські голосні втрачають свою розрізнявальну ознаку ‘довгота – короткість’. Арабська ā (довга) і a (коротка) замінюються однією українською голосною а, наприклад: *adhān* – *азан*, *minbar* – *мінбар*; арабські фонemi ī (довга) та i (коротка) передаються через українську і, наприклад: *mahdī* – *мадї*, *islām* – *іслам* або н *djinn* – *джин*, *kāfir* – *кафир*; ū (довга) та u (коротка) заміщуються однією фонемою у, наприклад: *ṣūfī* – *суфї*, *muḥarram* – *мухарам* і под.

Турецькі фонemi також субституються українськими, наприклад: турецька голосна ü замінюється українською у (*müslüman* – *мусульманин*, *müezzin* – *мuedзин*, *türbe* – *турбе*), приголосна с заміщується дж (*camī* – *джами*, *hacı* – *хаджі*), ş – ш (*danışment* – *данишмед*) і т. д.

Обов'язковою складовою освоєння чужомовної лексичної одиниці є і її морфологічна адаптація – входження іншомовної лексики до певного лексико-граматичного класу слів мови-реципієнта й набуття у зв'язку з цим відповідних морфологічних і синтаксичних ознак. Абсолютну більшість ісламізмів, що увійшли до української мови, становлять іменники. В українській мові іменники, як відомо, характеризуються чотирма морфологічними категоріями – роду, числа, відмінка та істоти й неістоти.

Категорія відмінка – це „морфолого-синтаксична категорія іменника, яка вказує на функціональні різновиди значення предметності (суб'єктності, об'єктності, адресатності тощо), зумовлена семантико-синтаксичною і формально-синтаксичною валентністю предиката і в реченні виражає синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення

іменника до слів із предикатною семантикою” [4, с. 63]. Сучасне українське мовознавство дотримується семирядної системи відмінків: називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий і кличний. В арабській мові всі імена в означеному стані розрізняють три відмінки, що наближено відповідають називному, родовому й знахідному відмінкам української мови, у неозначеному ж стані частина арабських імен змінюється лише за двома відмінками [3, с. 3]. Шість відмінків – називний, або основний, родовий, давальний, знахідний, місцевий і відкладний (вказує на вихідний пункт траєкторії руху одного з учасників ситуації й відповідає на питання ‘звідки?’, ‘від кого?’, ‘від чого?’) – виокремлюють у турецькій мові [7, с. 78–79]. Перська мова цю категорію повністю втратила [8, с. 105].

Переважна кількість іменників-ісламізмів, що потрапили на український мовний ґрунт, почали відмінюватися за нормами української мови, наприклад: *Мекка* – *Мекки* – *Меці* – *Мекку* – *Меккою* – *Меці* – *Мекко*; *гурія* – *гурії* – *гурії* – *гурію* – *гурією* – *гурії* – *гуріє*; *муфтій* – *муфтія* – *муфтієві* – *муфтія* – *муфтієм* – *муфтієві* – *муфтію*; *дервіш* – *дервіша* – *дервішеві* – *дервіша* – *дервішем* – *дервішеві* – *дервішу*.

До невідмінюваних (до іменникової відміни з нульовою флексією, або іменникової нульової відміни [4, с. 111]) належать іменники арабського походження, що закінчуються на голосний і називають неживі предмети, наприклад: *джами* (ар. *djāmi* ‘, тур. *camī*), *медресе* (ар. *madrasa*, тур. *medrese*), *торбе* (ар. *turba*, тур. *türbe*), а також осіб чоловічої статі, наприклад: *газі* (ар. *ghāzī*), *каді* (ар. *kādī*), *магді* (ар. *mahdī*), *хаджі* (ар. *hādījī*, тур. *hacı*). Невідмінюваність цих лексем свідчить про їхню неповну граматичну освоєність.

Категорія роду іменника в українській мові – це „несловозмінна (класифікаційна) самостійна морфологічна категорія, яка в типових виявах має диференційовану сукупність афіксів (флексій і суфіксів) для свого вираження, поєднує семантико-граматичний зміст назв істот на ґрунті їхнього стосунку до біологічної статі або недорослості та формально-граматичний зміст назв неістот і складається з грамам чоловічого, жіночого й середнього роду” [4, с. 85]. В арабській мові, на відміну від української, рід представлено опозицією ‘чоловічий – жіночий’. Турецькій мові розподілення іменників за родами невідоме. Відносно частини осіб і деяких тварин із метою розрізнення роду використовується категорія статі, що може виражатися лексичним або синтаксичним способом [7, с. 63–64]. Граматична категорія роду відсутня також і в перській мові [8, с. 106].

Якщо говорити про суто формальні ознаки для розрізнення родів іменників в українській мові, то, наприклад, грамему чоловічого роду репрезентують іменники другої відміни з нульовим закінченням у називному відмінку, у грамемі жіночого роду домінує перша відміна з її вирізнявальною в називному відмінку флексією **-а**, домінантною для середнього роду є четверта відміна з її флексією **-а** в називному відмінку та суфіксом **-ат-, -ен-** у непрямих відмінках однини й друга відміна з флексіями **-о, -а, -е** [4, с. 89–90].

Тому не дивно, що ісламізми, які в арабській, перській, турецькій мовах закінчуються на **приголосний**, на ґрунті української мови усвідомлюються як іменники **чоловічого роду**, наприклад: *абрест* (пер. *ābdast*, тур. *abdest*), *джихад* (ар. *djihād*), *імам* (ар. *imām*), *мектеб* (ар. *maktab*, тур. *mekteb*), *мудзин* (ар. *mu'adhḥin*, тур. *müezzīn*), *намаз* (пер. *namāz*), *хадис* (ар. *ḥadīth*), *шахід* (ар. *shahīd*); лексеми, що закінчуються на **-а**, – як іменники **жіночого роду**, наприклад: *ашура* (ар. *‘āshūrā*), *геджра*, *гіджра*, *хіджра* (ар. *ḥijra*), *Кааба* (ар. *Ka’ba*), *Мекка* (ар. *Makka*), *Суна* (ар. *Sunna*), *сура* (ар. *sūra*), *фетва* (ар. *fatwā*, тур. *fetva*); а слова з кінцевим **-е** набувають в українській мові значення **середнього роду**: *медресе* (тур. *medrese*), *торбе* (тур. *türbe*).

Іменники-назви осіб арабського походження, що закінчуються на **-i**, в українській мові є невідмінюваними, і їхню морфологічну родову належність семантично мотивує позамовний чинник – стать особи. Так, наприклад, *gazi* (ар. *ghāzī*), *kadī* (ар. *kādī*), *magdī* (ар. *mahdī*), *хаджі* (ар. *ḥadjī*, тур. *haci*) – це іменники чоловічого роду, оскільки позначають осіб чоловічої статі. Іноді такі арабські лексичні запозичення на українському мовному ґрунті оформлюються на кшталт іменників чоловічого роду з суфіксом **-ий**, який утворює назви осіб за ознаками характеру, за процесуальною ознакою (пор.: *бабій*, *водій*, *грамотій*, *крадій*, *ласій*, *палий*), і починають відмінюватися за зразком другої відміни. Це, наприклад, лексеми *кадій*, *казій* (ар. *kādī*), *муфтій* (ар. *mufī*), *суфій* (ар. *ṣūfī*).

Семантичний чинник починає діяти й у випадку з лексичними одиницями *аятола* (пер. *ayatollah*), *мулла* (ар. *mawlā*, тур. *molla*, тат. *мулла*), *ходжа* (пер. *kh'ādja*, тур. *hoca*) і под., які, попри наявність у називному відмінку однини характерного для іменників жіночого роду закінчення **-а**, належать до чоловічого роду.

Визначити рід іменника з омонімічними нульовими закінченнями *джами* (ар. *djāmi*, тур. *camī*) ‘мечеть у арабів’ допомагає лексема *мечеть* (ар. *masdjid*, тур. *mesced*), яка в українській мові набула значення жіночого роду.

В арабській мові одним із формальних показників належності іменника до жіночого роду є наявність у його складі суфікса **-at-** [10, с. 32]. На українському мовному ґрунті в словах арабського походження цей суфікс може зберігатися, наприклад: *закят* (ар. *zakāt*), *мінарет* (ар. *manāra*[t]), *салат*, *салям* (ар. *ṣalāt*), *шаріат* (ар. *sharī'a*[t]) тощо, але незважаючи на це, родово оформлення в подібних іменниках відбувається за законами української граматичної системи, і з категорії жіночого роду вони переходять до категорії чоловічого; рідше спостерігається відсічення суфікса **-at-** і відмінювання іменників-арабізмів відповідно до парадигми жіночого роду, наприклад: *Кааба* (ар. *Ka'ba*[t]), *суна* (ар. *sunna*[t]), *сура* (ар. *sūra*[t]) і под. Деякі лексеми з **-at-** в арабській мові належать не до жіночого, а до чоловічого роду, як наприклад, слово *халіф* (ар. *khalīfa*[t]), у якому родова приналежність визначається не за формою, а за значенням [6, с. 53]. На ґрунті української мови іменник *халіф* функціонує вже без суфікса **-at-**.

Варто зазначити, що арабізми, які були запозичені до української мови опосередковано, зазвичай зберігають той рід, якого набули в мові-посередниці. Наприклад, слово *мінарет* в арабській мові є іменником жіночого роду (ар. *manāra*), але в німецькій і французькій мовах, за посередництвом яких ця лексема потрапила в українську, іменник *мінарет* набуває граматичної категорії чоловічого роду (нім. *Minarett*, франц. *minaret*) [5, т. 3, с. 477] і саме в такому морфологічному оформленні продовжує функціонувати на українському мовному ґрунті.

Категорія числа іменників в українській мові – це „словозмінна морфологічна категорія, яка позначає кількість предметів і складається з двох співвідносних грамем того самого слова – однини і множини (основний вияв категорії), а також категорія з елементами несловозмінного, тобто класифікаційного, типу, яка стосується форм не того самого слова, а різних слів (неосновний вияв категорії)” [4, с. 93]. Протиставлення однини й множини може виражатися відмінковими закінченнями, маркуватися супровідними морфемними й морфонологічними засобами. В арабській мові категорію числа репрезентують три грами: однини, двоїни і множини. Множина може бути „цілою” – утворюється шляхом додавання афіксів до основи імені в однині (при утворенні цілої множини від імен чоловічого роду додається суфікс **-ūn-**, від імен жіночого роду – суфікс **-āt-**), і „розбитою” – утворюється шляхом зміни внутрішньої структури слова, за допомогою так званої внутрішньої флексії [6, с. 116–117]. У перській мові давня тричленна система

числових опозицій (однина – двоїна – множина) була замінена на бінарну, що ґрунтується на протиставленні двох рядів форм – однини і множини, які розрізняються відповідно нульовим показником і аглютинативними суфіксами. Для утворення множини в перській мові використовуються як суфікси іранського походження (**-ān-**, **-hā-**), так і арабського (**-āṭ-**, **-in-**, **-un-**). Крім того, до перської мови увійшло чимало форм арабської „розбитої” можини [8, с. 107–111]. Форми множини й однини властиві також і турецькій мові, у якій морфологічний спосіб вираження категорії числа реалізується за допомогою афікса **-lar | -ler** (формант множини) [7, с. 67].

На українській мовній ґрунт запозичені з арабської, перської, тюркських мов назви, пов'язані з ісламом, потрапляють переважно у формі однини. Множина іменників-ісламізмів утворюється за законами української мови: шляхом додавання закінчень **-и**, **-і (-ї)** до основи слова в однині: *аятола* – *аятоли*, *данишмед* – *данишмеди*, *дервіш* – *дервіші*, *імам* – *імами*, *мазар* – *мазари*, *мектеб* – *мектеби*, *мінбар* – *мінбари*, *мудзин* – *мудзини*, *мулла* – *мулли*, *муфтій* – *муфтії*, *сура* – *сури*, *хатиб* – *хатиби*, *шахід* – *шахіди*, *шейх* – *шейхи*, *шериф* – *шерифи* і т. д.

У окрему групу можна виокремити лексеми, що були запозичені у формі множини, але на ґрунті української мови набули значення однини, наприклад: *аят* (ар. мн. *āyāt*), *гурія* (ар. мн. *ḥūr*), *джин* (ар. мн. *djinn*), *ішан* (пер. мн. *ishān*), *мусульманин* (пер. мн. *muslimān*), *улем* (ар. мн. *ulamā*) і под. Множинні форми іменники цього типу утворюють за правилами української мови: *аят* – *аяти*, *гурія* – *гурії*, *джин* – *джини*, *ішан* – *ішани*, *мусульманин* – *мусульмани*, *улем* – *улеми* і т. д. А перський і арабський суфікси множини (**-ān-** і **-āṭ-** відповідно) хоч і зберігаються в окремих словах, проте втрачають своє граматичне значення.

Таким чином, серед ісламізмів, що функціонують в українській мові, можна виділити такі, що зберегли елементи свого іншомовного походження, а саме: арабський означений артикль **al-**, наприклад: *Аллах* (ар. *Allāh* від *al-ilāh*), *Алкоран* (ар. *al-Ḳur'ān*), *дар аль-іслам* (ар. *dār al-islām*); арабський формант жіночого роду **-at-**, наприклад: *імават* (ар. *imāta[t]*), *закят* (ар. *zakāt*), *мінарет* (ар. *mināra[t]*), *салат*, *салят* (ар. *ṣalāt*), *шаріат* (ар. *sharī'a[t]*); арабський формант множини **-āt-**, наприклад: *адат* (ар. *ādāt*), *аят* (ар. *āyāt*), *газават* (ар. *ghazawāt*); чужомовний суфікс **-ān-**, наприклад: *ішан* (пер. *ishān*), *Курбан* (ар. *kurbān*, тур. *kurban*), *мусульманин* (пер. *muslimān*), *Рамадан*, *Рамазан* (ар. *Ramaḍān*, тур. *Ramazān*); турецький словотворчий суфікс **-ci-**, наприклад: *хаджі* (тур. *hacı* від ар. *ḥadjī*); а також ісламізми, у яких формо- й словотворчі елементи були замінені українськими, наприклад: *қадї* – *кадії*, *казїї*, *туфтї* – *муфтїї* (впроваджено іменниковий суфікс **-ий-**, що використовується для утворення назв осіб за ознаками характеру, за процесуальною ознакою); *ти'тазіла* – *мутазіліти* (впроваджено суфікс **-іт-**, що використовується в основах іменників чоловічого роду й означає назви людей); *һур* (через нім. *Huri*, франц. *hourı*) – *гурія* (впроваджено суфікс **-ій-**, що вживається в основах іменників жіночого роду, властивий для термінів, абстрактних назв тощо).

1. Danyliuk N. Ісламська лексика в історії української мови : [praca doktorska] / N. Danyliuk. – Toruń, 2014. – 189 s.

2. The Encyclopaedia of Islam : 12 vols. with indexes and etc. / [edited by P. J. Bearman, Th. Bianquis, C. E. Bosworth et al.]. – 2nd edition (EI2). – Leiden : E. J. Brill, 1960–2005.

3. Бурик К. Ю. Двовідмінкові імена арабської класичної мови у системі відмінювання субстантивів / К. Ю. Бурик // Сходознавство. – 2008. – № 44. – С. 3–12.

4. *Вихованець І.* Теоретична морфологія української мови : Академічна граматики української мови / І. Вихованець, К. Городенська ; за ред. І. Вихованця. – Київ : Пульсари, 2004. – 400 с.

5. Етимологічний словник української мови : У 7 т. / [редкол. : О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1982. –

6. *Ковалев А. А.* Учебник арабского языка / А. А. Ковалев, Г. Ш. Шарбатов. – 3-е изд., испр. и дополн. – Москва : Восточная литература, 1998. – 751 с.

7. *Кононов А. Н.* Грамматика современного турецкого литературного языка / А. Н. Кононов. – Москва ; Ленинград, 1956. – 569 с.

8. *Рубинчик Ю. А.* Грамматика современного персидского литературного языка / Ю. А. Рубинчик. – Москва : Восточная литература, 2001. – 600 с.

9. *Хазир-Огли Т.* Проблеми ісламу України в їх науковому відтворенні / Т. Хазир-Огли // Українське релігієзнавство. – 2006. – № 40. – С. 214–228.

10. *Шагаль В. Э.* Учебник арабского языка / В. Э. Шагаль, М. Н. Мерекин, Ф. С. Забиров ; под ред. В. Д. Ушакова. – Москва : Воениздат, 1983. – 784 с.

Стаття надійшла до редколегії 15. 05. 2017

доопрацьована 10. 07. 2017

прийнята до друку 27. 08. 2017

PECULIARITIES OF PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL ADAPTATION OF MUSLIM LEXIS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE

Nataliia Danyliuk

*Taurida National V. I. Vernadski University
The Department of Slavic Philology and Journalism
33 Ivana Kudri St., 01042 Kyiv, Ukraine*

The article is devoted to peculiarities of phonological and morphological adaptation of the part of Ukrainian lexis that is semantically connected with Islam and derives from Oriental languages, in particular the Arabic language.

Generally speaking, words of Islamic origin conformed to phonetic and morphological rules of the Ukrainian language. A great majority of Islamic words adapted by Ukrainian are nouns. Those which in the source (or intermediary) language end with a consonant, acquire masculine gender in the Ukrainian language, e.g.: *мазар, намаз, хад* etc. Words that end with *-a* acquire feminine gender: *ашура, гіджра, сура* etc.; and those ended with *-e* become neuter: *медресе, тюрбе* etc. Some feminine nouns the Ukrainian language adapted as masculine: *мінарет, саят, шариат, закят*. Some of the words of Islamic origin changed its grammatical number: *аят, джин, ішан, улем*. Almost all of the Islamic borrowings started changing in accordance with the rules of the Ukrainian language. The uninflected, that is partly adapted, words are nouns: *газі, джамі, кадї, магді, медресе, тюрбе, хаджі*. The elements of foreign origin are preserved in words such as: *Алжоран, Аллах, дар аль-іслам* (with the Arabic definite article *al-*); *мінарет, саят, шариат* (with the feminine gender exponent *-at-*); *адат, аят, газават* (with the Arabic plural exponent *-āt-*); *ішан, Курбан, мусульманин, Рамадан* (with the oriental suffix *-ān-*); *хаджі* (with the Turkish formative suffix *-ci-*). Words in which foreign forming elements were replaced with Ukrainian ones are: *кадїй, муфтїй* (suffix *-iй-* creating names based on traits of character and performed activities), *зурїя* (suffix *-iй-* forming feminine names), *мутазиїтї* (suffix *-it-* creating personal names) etc.

Key words: adaptation, Islam, loanword, morphological system, Muslim lexis phonological system, Ukrainian language.